

SUOMEN METSIEN TILA
1730-LUVULLA
RUOTSALAISEN GEOLOGIN JA VUORIMIEHEN,
DANIEL TILAS'in, KUVAAMANA

AARNE LAITAKARI

SUMMARY:

*THE CONDITIONS IN FINLAND'S FORESTS IN THE 1730's AS
DESCRIBED BY DANIEL TILAS, A SWEDISH GEOLOGIST AND MINERALIST*

HELSINKI 1964

Ruotsin hallitus lähetti Suomeen 1730-luvun lopulla komission tutkimaan tarvetta ja mahdollisuuksia Järvi-Suomen vesistöjen yhdistämisestä kanavomalla Suomenlahteen ja Pohjanlahteen. Tähän komissioon kuului jäsenenä vuorimies ja geologi DANIEL TILAS. Hän tutki ja etsi malmeja ja muita kaivannaisia alueen Loviisa—Äänekoski—Kristiinankaupunki lounaispuolelta.

Hänen laaja raporttinsa on käsikirjoituksena geologisen tutkimuslaitoksen arkistossa kauniisti silloisilla n.s. saksalaisilla kirjaimilla ja tietenkin silloisella ruotsinkielellä kirjoitettuna.

TILAS'in raportti on ymmärrettävästi pääasiassa geologinen, mutta koska hän oli sen ajan vuorimies, kiinnitti hän huomiota myös metsien tilaan kaivosten ja masuunien suuren puun tarpeen takia. Niinpä tuossa raportissa onkin useimpien pitäjien kohdalla tietoja m.m. metsien tilasta.

Koska nuo tiedot antanevat nykyisille metsämiehille melkoisen käsityksen senaikaisten metsien tilasta, olen ne poiminut ja suomentanut pitäjittäin järjestettyinä. Tässä lienee huomautettava että silloiset pitäjät olivat emäpitäjiä, jotka nyt käsittävät useita ympäristönkin pitäjiä.

On ymmärrettävää ettei kukaan metsämies ole sattunut tapaamaan tuota vuorimiehen raporttia, ja siksi nuo tiedot ovat pysyneet piilossa lähes 230 vuotta.

U l v i l a

Metsien yletön käyttö sahaukseen (lauta, lankku), tukkien, palkkien ja piirujen ottoon ja kuljetukseen Poriin on niitä siinä määrin rasittanut, ettei ole paljoa järeää puutavaraa enää saatavissa.

M e r i k a r v i a

Metsät ovat mänty-, kuusi- ja koivumetsiä, mutta kaskeaminen ja tervanpoltto on niitä kovasti rasittanut. Kaukaisimmista metsistä on vielä saatavissa jonkin verran laivanrakennuspuuta ja muuta järeää puuta, jota voisi useita jokia myöten uittaa meren rannalle, jos eräitä pikku koskia perattaisiin.

K o k e m ä k i

Metsät ovat kahtapuolta Kokemäenjokea raiskattuja, mutta kauempana asutuilta seuduilta ne ovat paremmin säilyneitä, ja sieltä on vielä saatavissa jonkin verran järeää puuta ja piuruja. Metsät ovat mänty- ja honkametsiä. Eräillä kylillä on takamaillaan lehmusta eli niinipuuta, josta asukkaat kiskovat niintä köysiksi ja nuoriksi.

E u r a j o k i

Metsien rasituksena on parrujen ja lehtereiden veisto Rauman porvareille. Järeää puuta ei juuri enää ole saatavissa.

E u r a

Metsiä on kovasti rasitettu, mutta vieläkin on saatavissa hirsii, vaikei kovin järeitä. Metsät soveltuvat paremmin hiilenpolttoon Kauttuan ruukille kuin tervanpolttoon.

K ö y l i ö

Metsiä, joista suurin osa kuuluu Köyliön kartanolle, käytetään enimmäkseen hiiltoon Kauttuan ruukkia varten ja tervanpolttoon.

Kuvanäytteen teksti:

SÄCKYLÄ SOCHN

Skogarne som til köpe kols nyttjande för Kauttua Bruk äro Höglöfl: Kongl. Magts och Riksens Bergs Collegio, samt Herr Landshöfdingens i orten, ofta skedde publicationer hägnade, blifwa alt sådant oaktadt ganska owårdsamt och förderfligt wis handterade til Tiärubränneri; dertil de unge upwäxande trån af twär hands Diameter allenast av barkas och skalas. Allmogen äro wäl förbudne, at ej bränna mera än til husbehof, icke des mindre stiger husbehofwet igenom efterlåtenhet til 3 å 4 ja flere Tunnor på hushället. Igenom slikt Tiärubrännande äro Säckylä skogarne så utödde, at på 2 mil när, ser man ej annat än små ung skog, af 3 å 4 tums Diameter, som äfwen öfwer alt stå bleckade til vidare Tiärubrännerie, warande åt Hvittis sidan, allenast något grof skog öfrig, hwilket på slutet ej annat kan, än hota dem sielfwe, men hålst Bruket med undergång, til hela landets skada och förderf.

Säckylä Sochn.

(48)
Skogarne som til köpe kols nyttjande för Kauttua Bruk äro Höglöfl: Kongl. Magts och Riksens Bergs Collegio, samt Herr Landshöfdingens i orten, ofta skedde publicationer hägnade, blifwa alt sådant oaktadt ganska owårdsamt och förderfligt wis handterade, til Tiärubränneri; dertil de unge upwäxande trån af twär hands Diameter allenast av barkas och skalas. Allmogen äro wäl förbudne, at ej bränna mera än til husbehof, icke des mindre stiger husbehofwet igenom efterlåtenhet til 3 å 4 ja flere Tunnor på hushället. Igenom slikt Tiärubrännande äro Säckylä skogarne så utödde, at på 2 mil när, ser man ej annat än små ung skog, af 3 å 4 tums Diameter, som äfwen öfwer alt stå bleckade til vidare Tiärubrännerie, warande åt Hvittis sidan, allenast något grof skog öfrig, hwilket på slutet ej annat kan, än hota dem sielfwe, men hålst Bruket med undergång, til hela landets skada och förderf.

Näyte Säckylän metsiä koskevasta osasta käsikirjoitusta

S ä k y l ä

Metsien käyttöä rajoittavat kuninkaan, vuorihallituksen ja maaherran määräykset, jotta Kauttuan ruukki voisi saada tarpeeksi ostohiiltä. Noista määräyksistä välittämättä käsitellään metsiä hyvin kovakouraisesti tervanpoltoon. Nuori kasvava metsä kolotaan jopa kämmenen leveyden vahvuisiin puihin asti. Kansaa on kielletty polttamasta tervaa enempää kuin kotitarpeeksi, mutta tarkastusten puuttuessa on kotitarve noussut 3—4 tynnyriin vuodessa ja jopa suuremmaksikin. Moisen tervanpolton takia ovat Säskylän metsät niin autioituneet että kahdenkin peninkulman matkalla näkee vain nuoria 3—4 tuuman puita, ja nekin ovat tervanpoltoa varten kolottuja. Tällainen metsien käsittely uhkaa asukkaita itseään ja erittäinkin se uhkaa tuholla Kauttuan ruukkia koko maan vahingoksi.

Vain Huittisten rajoilla on vielä parempaa metsää.

L o i m a a

Metsät ovat tässä pitäjässä suuren arvoiset. Ne ovat yhteisen kansan iloksi rauhoitettuja. Niistä saavat asukkaat hyvää ansiota myymällä Turun laiva-veistämöille karkeaa ja hyvää laivanrakennuspuuta.

P u n k a l a i d u n

Metsät ovat samantapaiset kuin Loimaalla.

H u i t t i n e n

Metsillä ei ole samaa arvoa kuin edellämainituissa pitäjissä.

T y r v ä ä

Metsät ovat melko loppuun hakatut, vain kotitarpeiksi riittäviä, paitsi pitäjän kaakkoisosassa.

K a r k k u

Metsät ovat vähäiset ja liiallisen kaskeamisen rasittamat.

V e s i l a h t i

Metsät laajoja ja arvokkaita, mutta liiallisen kaskeamisen rasittamia.

L e m p ä ä l ä

Metsät keskinkertaisia. Erikoisen runsaasti on niinipuumetsiä.

M o u h i j ä r v i

Metsistä ei Tilas mainitse mitään.

S u o d e n n i e m i

Metsät suuria, tiheitä ja melko reheviä. Puusto yleensä kuusta, koivua, leppää ja erikoisesti Guidan (ehkä Karkun Huidu) puolella haapaa. Siellä täällä on 1/4—1/2 jopa 1 peninkulman laajuisia järeän puun metsiköitä. Etäisemmistä paikoista Painon (?) puolelta tuottaa suurta vaikeutta saada puuta metsistä ellei Merikarvialle ja Ulvilaan päin virtaavia jokia perata.

I k a a l i n e n

Metsät vähäisiä, pienikasvuisia ja vähäarvoisia, joissa ei ole juuri ollenkaan järeää puuta.

H ä m e e n k y r ö

Metsät laajoja, mutta järeää puuta on tuskin ollenkaan.

P i r k k a l a

Metsät vähäarvoisia. Tukkimetsää on tuskin kotitarpeeksi, paitsi Näsijärven rannoilla asuvilla.

M e s s u k y l ä

Metsiä vähän ja puuta tuskin enempää kuin kotitarpeiksi.

K a n g a s a l a

Metsät vähäarvoisia.

O r i v e s i

Metsät riittävät tukkipuiksi ja kotitarpeiksi koko pitäjän alueella. Erikoisen suurta ja täyskasvuista honkametsää on sillä harjumaalla, joka on tämän ja Ruoveden pitäjän välillä. Se on 4 peninkulmaa leveä ja 10 peninkulmaa pitkä melkein asumaton alue ja siksi se on myös kaskeamatonta.

R u o v e s i

Metsät melko hyviä ja laajoja. Niissä on hyvää tukkimetsää, mutta ei erikoisen järeää, vaikka metsien laajuudesta niin voisi luulla.

K e u r u u

Käyttökelpoista metsää on nyt tuskin muualla kuin Pappilan mailla, sillä takamaat ovat joko karuja kallioita tai vetisiä soita, joissa ei mikään puu saavuta puoltakaan pituutta ennen kuolemistaan. Kaskeamista harjoitetaan yleisesti, koska pelot ovat heikkoja ja vähäisiä. Puiden kasvu on hidasta. Rehe-

vimmillä paikoilla kestää metsän uudistuminen 30 vuotta, mutta tavallisesti siihen kuluu miespolven aika.

J a n a k k a l a

Metsät ovat melko lopussa niin että tukkipuiden saanti on vähäistä, paitsi pitäjän syrjäisimmissä osissa.

H o l l o l a

Metsät vähäisiä ja loppuun hakattuja, erikoisesti asutuilla seuduilla.

L a m m i

Metsiä vain kotitarpeiksi. Ne ovat mänty- ja koivuvaltaisia.

P a d a s j o k i

Metsät, joita voimakas kaskeaminen rasittaa, ovat melko vähäarvoisia.

K u h m o i n e n

Isoja ja koskemattomia honkametsiä on tässä pitäjässä 2—3 peninkulman päässä Päijänteestä.

S y s m ä

Metsät melko hyviä, mutta kaskeaminen rasittaa niitä kovasti.

L a u k a a

Metsiä on yltäkyläisesti, mutta puut eivät ole erikoisen järeitä. On kuitenkin tavattu puita, joissa vasta 32 kyynärän korkeudella on ensimmäisiä oksia.

S a a r i j ä r v i, V i i t a s a a r i j a R a u t a l a m p i

Näitten pitäjien metsistä ei Tilas mainitse mitään.

J ä m s ä

Metsät ovat laajoja, mutta puut eivät erikoisen järeitä.

L ä n g e l m ä k i

Metsät, joita yletön kaskeaminen on kovasti tuhonnut, ovat niin hakattuja, ettei niissä juuri ole järeitä puita.

S a h a l a h t i

Metsät ovat melko vähäarvoisia.

S ä ä k s m ä k i

Metsät ovat vähäisiä, paitsi Kangasalan ja Lempäälän puolella. Erikoisesti on Valkeakosken puolella merkittäviä metsiä.

H a u h o

Metsät ovat vähäarvoisia. Parhaista metsistä saadaan kuitenkin tukkipuuta. Ne ovat Luopioisissa.

V a n a j a

Metsät melko hakattuja ja vähäarvoisia.

H a t t u l a

Metsät ovat niin hakattuja, että tukkipuuta voi juuri ja juuri saada kotitarpeiksi.

K a l v o l a

Metsät melko loppuun hakattuja ja kaskettuja.

A k a a

Metsät niin vähäarvoisia, että tukkeja saa tuskin kotitarpeeksi.

U r j a l a

Metsät melkoisia ja hyviä, mutta järeää puuta ei niistä juuri saa.

T a m m e l a

Metsät ovat heikossa kunnossa. Kaskeaminen ja kydönpoltto rasittaa niitä niin että saatavissa on vain vähän tukkipuuta, mutta ei ollenkaan järeää puuta.

S o m e r o

Metsistä voi sanoa samaa kuin Tammelan metsistä.

Loppulausunnossaan esittää TILAS m.m. seuraavaa:

Suomesta ei vielä ole tavattu sellaisia malmiesiintymiä, joiden varaan voisi perustaa kaivoksia ja masuuneja, ja näin ollen ei niiden takia voi puoltaa järvi-alueen kanavoimista Poriin tai Helsinkiin. Jos tuollaiset kanavat kuitenkin tehtäisiin, saisivat Etelä-Suomessa jo olevat kaivokset ja masuunit järeää puuta ja hiilipuuta tarpeisiinsa halvemmalla ja pitemmäksi ajaksi kuin muuten.

TILAS'in mielestä eivät Etelä-Suomen kaivokset ja masuunit voi ajan oloon saada tarpeeksi järeää puutavaraa lähempää kuin Päijänteen tienoilta.

SUMMARY:

*THE CONDITIONS IN FINLAND'S FORESTS IN THE 1730's AS DESCRIBED
BY DANIEL TILAS, A SWEDISH GEOLOGIST AND MINERALIST*

The present article reviews a geological report given by DANIEL TILAS, a Swedish mining manufacturer, towards the end of the 1730's inasmuch as it regards information on the Finnish Forests. His report gives at hand that forests in several localities southwest of the region demarcated by the towns of Loviisa, Äänekoski and Kristiina were seriously diminished or burdened by tar burning and shifting cultivation. Larger saw log stands were found mainly in the scatterly populated parishes of Middle Finland. Thus in the chain of ridges between Orivesi and Ruovesi, covering an area of about 4000 square kilometers, there was a heavily stocked pine forest, as reported by Tilas.

The report given by Tilas is being held in the files of the Geological Research Institute in Helsinki.